

CUPRINS

COPILUL ȘI COPILĂRIA

Ionel Teodoreanu – <i>La Medeleni</i>	4
Octav Pancu-Iași – <i>S-a pierdut ceva...</i>	6
Lucian Blaga – <i>Hronicul și cântecul vârstelor – Am pus la încercare cerul</i>	8
Hector Malot – <i>Singur pe lume</i>	10
Michael Bond – <i>Un urs pe nume Paddington</i>	14
Profira Sadoveanu – <i>Casa care guiță</i>	18
Mircea Sântimbreanu – <i>Un șmecher la lecție</i>	21
Marin Sorescu – <i>Scamatorii, scamatorii, scamatorii</i>	23

POEZIA ANOTIMPURILOR

Vasile Alecsandri – <i>Sfârșit de toamnă</i>	25
George Topîrceanu – <i>La Paști</i>	27
George Coșbuc – <i>Concertul primăverii</i>	29
Nicolae Labiș – <i>Fulg</i>	32

PRIETENI NECUVÂNTĂTORI

Emil Gârleanu – <i>Frunza</i>	34
Ioan Alexandru Brătescu-Voinești – <i>Puiul</i>	37
Ana Blandiana – <i>Într-o zi pe când lucram</i>	39
Emil Gârleanu – <i>Fricosul</i>	41

ÎN LUMEA BASMELEOR ȘI A POVEȘTILOR

Vladimir Colin – <i>Povestea ceasului cu inimă</i>	43
Petre Dulfu – <i>Isprăvile lui Păcală – Moștenirea</i>	45
Călin Gruia – <i>Izvorul fermecat</i>	48

FABULE

La Fontaine – <i>Corbul și vulpea</i>	52
La Fontaine – <i>Greierele și furnica</i>	54

POVESTIRI ISTORICE

Petru Demetru Popescu – <i>Mândricel</i>	56
Dumitru Almaș – <i>Povestea preafrumoasei Dochia</i>	60

AVENTURI, CĂLĂTORII

Daniel Defoe – <i>Robinson Crusoe</i>	62
Kate DiCamillo – <i>Miraculoasa călătorie a lui Edward Tulane</i>	64
Antoine de Saint-Exupéry – <i>Micul prinț</i>	68
Mark Twain – <i>Aventurile lui Tom Sawyer</i>	70

LEGENDE

Alexandru Mitru – <i>Legendele Olimpului – Războiul troian</i>	74
Eugen Ionescu – <i>Legenda romanițelor</i>	78

COPILUL ȘI COPILĂRIA

La Medeleni

Cearta

(fragment)

după Ionel Teodoreanu

...Dănuț intră în livadă, cu mâna Monicăi ferecată în pumnul lui, așa cum își aduce acasă un tată mohorât copilul vinovat. Monica îl urma privind pe sus... Zarea se răsturnase roșie ca un coș de cireșe pe cer și pe obraji. Dănuț știa că trebuie să se răzbune, dar nu știa cum să înceapă. Parcă începuse să-i mai treacă mânia. Asta îl revoltă!

— De ce mergi așa de încet? Nu poți să mergi mai repede? se stropși el, grăbind pasul, la Monica.

Monica iuți pasul după el. Mergeau repede ca sub amenințarea unei ploii torențiale când n-ai umbrelă.

— Unde mergem, Dănuț?

— Nu-i treaba ta!

„E supărat, săracul!” îl compătimi Monica.

— Știi ce? Hai să ne luăm la întrecere, Dănuț!

— Nu.

— Cum vrei!

— Așa vreau!

— Ești supărat pe mine, Dănuț? De ce nu-mi răspunzi?

Cu o mișcare vijelioasă o apucă de cozi și o smuci. Monica își strânse dinții; ochii i se înnegriră sub sprâncenele încordate...

— Vrei să mă bați? găfâi ea.

— Da! bufni Dănuț, neștiind cum să bată pe cineva care vorbește în loc să lovească și să țipe.

Trase din nou, cu stângăcie... Înainte de a-și da seama de ce i-au scăpat cozile din mâini, simți o arsură la deget.

— Au!

Monica-i dădu drumul.

— Muști? o amenință el cu pumnii.

— Și zgârii.

În fața ochilor și-a mâinilor Monicăi, Dănuț făcu un pas îndărăt. O altă Monica o apăra pe cea dinainte.

— Nu mă bat c-o față! ...Du-te acasă și spune că te-am bătut, o sfidă el mai departe, alb la față.

— Eu nu părăsc... cum ai pârât-o pe Olguța. În loc să țin cu Olguța, mi-a fost milă... Așa îmi trebuie! suspină Monica ștergându-și ochii cu mâneca.

— ...Te-ai supărat? Începu Dănuț dezarmat, văzând-o că plânge.

— Să nu mai vorbești cu mine.

Dănuț privi îndelung cozile blonde tresărind pe spatele aplecat al Monicăi...

O pierdu din ochi. „Mai bine ne-am fi jucat amândoi de-a caii”, oftă el descoperind ce hățuri minunate puteau fi cozile Monicăi, și ce greu era de-acum înainte să le mai aibă în mâini. „Am fost un prost...”

Simți o înțepătură la deget: dințișorii Monicăi lăsaseră o cununiță urzicătoare.

— De ce m-a făcut pârâtor? țipă el ciudos, bătând din picior. Lasă c-am să-i arăt eu! Blondă! apostrofă Dănuț o caisă coaptă, fiindcă în livadă, după Monica, numai caisele erau blonde. Amurgul era roșu.

(din volumul I – *Hotarul nestatornic. Partea întâi. Capitolul I – „Potemkin și Kami-Mura”*)

Cuvinte și expresii:

ferecată – încătușată, încuiată;
mohorât – întunecat, sumbru, mâhnit;
mânie – furie, supărare mare;
revoltă – indignare;
a se stropși – a se răsti la cineva;
ploi torențiale – ploi cu debit mare și cu durată scurtă;
a insulta – a jigni;
stângăcie – nepricepere, neîndemânare;
ciudos – plin de ciudă, invidios, ranchiunos;
a apostrofa – a muștra, a dojeni, a critica.

1. Explică, folosind cuvintele tale:

- „zarea se răsturnase roșie ca un coș de cireșe pe cer și pe obraji“

- „mișcare vijelioasă“

- „amurgul era roșu“

2. Completează în mod corespunzător acțiunile lui Dănuț cu enunțuri din text.

a) Dănuț se răzbună.

Acțiuni:

- o trage de cozi
- e mirat de reacția fetei

Enunțuri din text:

- _____
- _____
- „Du-te acasă și spune că te-am bătut...“
- „Lasă c-am să-i arăt eu!“

b) Dănuț regretă.

Acțiuni:

- o urmărește cu privirea

- are muștrări de conștiință

Enunțuri din text:

- „Te-ai supărat?“
- _____
- „Mai bine ne-am fi jucat.“

3. Completează stările sufletești care reies din gesturile personajelor:

- „cu o mișcare vijelioasă“

- „Monica își strânse dinții.“

- „Ochii i se înnegriră sub sprâncenele încordate.“

- „Dănuț făcu un pas îndărăt.“

- „țipă ciudos bătând din picior“

CITEȘTE ȘI REȚINE!

Acțiunea romanului *La Medeleni* se petrece în mare parte la moșia cu același nume a familiei Deleanu. În cele trei volume ale romanului, scriitorul Ionel Teodoreanu descrie viața unor copii: Dănuț, Olguța și Monica. Olguța este unul dintre cele mai reușite personaje ale literaturii române. După părerea tatălui ei, ea este „un drac îngeresc“, „un amestec de puritate și înclinații spre mici răutăți“. Dănuț este o fire calmă, dar uneori își pierde răbdarea și devine nervos din cauza surorii sale, Olguța. Monica asigură echilibrul dintre cei doi frați, care sunt într-un continuu „război“. Este blândă și generoasă. Monica este îndrăgostită de Dănuț pe tot parcursul romanului, dar băiatul nu își dă seama decât la sfârșit că și el o iubește pe Monica. Ei se căsătoresc în cele din urmă și trăiesc fericiți.

Concertul primăverii

de George Coșbuc

Chiar acum din crâng venii
Și c-o veste bună!
Iarăși e concert, copii;
Merg și eu, și tu să vii,
Mergem împreună.

Vrei programă, lămurit?
Stai puțin să cauț.
Cucul, un solist vestit,
De printr-alte țări venit,
Va cânta din flaut.

Cântăreața dulce-n grai,
Cea numită „perla
Cântăreților din mai“,
Dulce va doini din nai
Multe doine, miera.

Va-ntona apoi un psalt,
„Imnul veseliei“,
Corul dintr-un fag înalt.
Vor cânta-n sopran și-n alt
Graurii câmpiei.

Turturelele-n tenor,
Și-alte voci măiestre,
Toate după glasul lor.
Vor urma dup-acest cor
Fel de fel de-orchestre.

Voci de gaițe cari fac
Să scoboare ploaia,
Și-ntr-o scoarță de copac
O să bată tica-tac
Tactul gheunoaia.

Iar naționale-apoi,
Cobze și-alte hanguri,
Glas de fluiet și cimpoi,
Pitpalaci și cintezoi
Și-un taraf de granguri.

Se vor pune-apoi pe joc
Până chiar și surzii,
Când vor prinde dintr-un loc
Să ne cânte hori cu foc
Din tilincă sturzii.

Vom cânta și noi ce-om ști,
Cântece din carte.
Și, de va putea veni
Vântul, și el va doini,
Că e dus departe.

Cine-i contra, să-l vedem,
Ca să-l știe soții!
De-aveți chef, tovarăși, blem –
Ura-n cer! Cu toții-avem,
Mergem dar cu toții!

Cuvinte și expresii:

blem – haide să mergem;
alto – voce gravă de femeie;
tenor – cea mai înaltă voce de bărbat;
soprano – cea mai înaltă voce de femeie;
psalt – cântăreț de psalmi în biserică;
hanguri – instrumente de acompaniament;
gheunoaie (ghionoaie) – ciocănitoare;
flaut – instrument de suflat cu sunete înalte și melodioase.

1. Unește cuvintele din coloana din stânga cu explicațiile potrivite din coloana din dreapta.

<i>crâng</i>	→	grup mare de cântăreți la instrumente
<i>taraf</i>	→	pădurice tânără
<i>doină</i>		prepeleță
<i>tilincă</i>		cântec trist, de dor
<i>orchestră</i>		tip de fluiet popular
<i>pitpalac</i>		formație de lăutari

2. Citește cu atenție poezia și răspunde oral la următoarele întrebări:

- Cine îi invită pe copii la spectacol?
- Unde va avea loc concertul?
- De ce poezia se numește *Concertul primăverii*?
- Care sunt artiștii care vor susține concertul?
- Cine va cânta primul la concert?
- Ce vor cânta copiii?
- Pe lângă copii, cine mai e așteptat la concert?

3. Află mai multe despre păsările despre care se vorbește în poezie!

Cucul este o pasăre migratoare, de culoare cenușie. Are mărimea unui porumbel. Femela cucului nu clocește, ci depune ouăle în cuiburi străine.

Cinteza este o mică pasăre cântătoare cu ciocul conic, scurt și tare, cu penajul cenușiu-albastru sau brun-roșcat, având pe fiecare aripă câte o dungă albă.

Ghionoaie (cu variantele *gheonoaie*, *gheunoaie* = **ciocănitoare**) este o pasăre sedentară de talie medie, cu penaj viu colorat. Ajutându-se de ciocul puternic, ea sparge coaja copacilor pentru a căuta insecte.

Mierla este o pasăre cântătoare de pădure, cu cioc galben și penaj negru (masculul) sau cu cioc și penaj brun (femela). Cântecele său este sonor și plăcut.

Grangurul este o pasăre cântătoare migratoare, cu penele de culoare galben-auriu.

Turturelele sunt păsări migratoare. Trăiesc mai ales în regiunile de deal și câmpie, în desișuri sau păduri, cu apă prin apropiere. Se hrănesc cu semințe de tot felul.

Gaița poate imita sunetele scoase de alte păsări. Cuvântul poate fi totodată un epitet dat unei persoane care vorbește mult și fără rost.

Graurii își instalează cuibul în scorburi, pe lângă case, în crăpăturile zidurilor. Cântecele graurilor anunță venirea primăverii.

Sturzul este o pasăre migratoare de talie mică, cu cioc conic, puternic, și penaj brun, răspândită prin locuri împădurite.

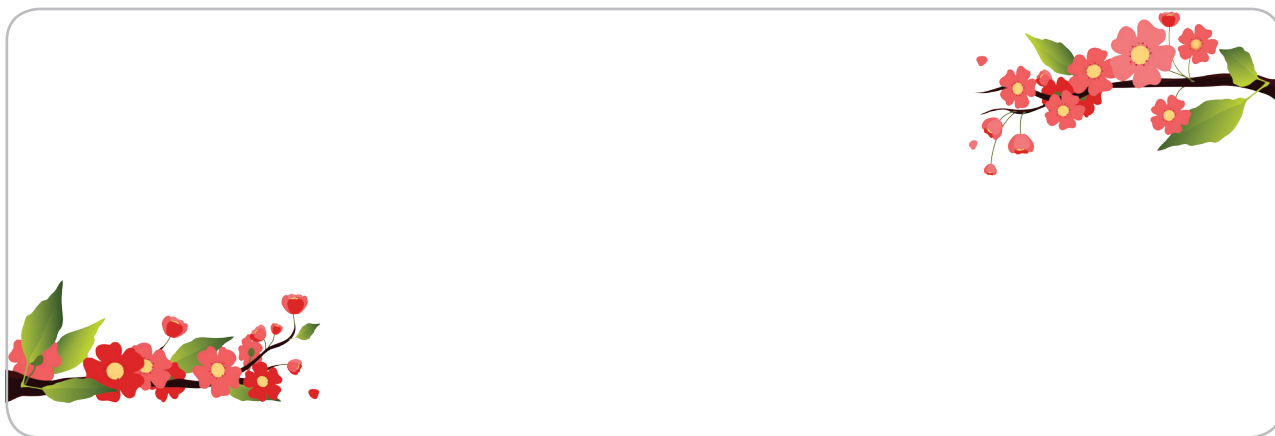

Pitpalacul (prepețița) este o pasăre migratoare de câmpie, de culoare brună, cu dungi pe spate. Este crescută pentru carnea ei gustoasă și îndeosebi pentru ouă, prescrise în alimentația dietetică.

4. Păsările dau un concert în pădure, în cinstea venirii primăverii. Ca la orice reprezentație, există un program de desfășurare. Realizează programul concertului păsărelelor, dând un titlu fiecărei strofe.

Exemplu: 1. Invitația la concert; 2. Cântecele cucului; 3. Cântecele mierlei

5. Realizează o invitație la Concertul primăverii.

6. Găsește câte două rime pentru fiecare cuvânt dat mai jos.

- soare ⇒ _____ , _____
- pădăii ⇒ _____ , _____
- iasomie ⇒ _____ , _____
- cântece ⇒ _____ , _____

7. Unește instrumentele muzicale din imagini cu denumirea fiecăruia.

flaut

cobză

tobe

cimpoi

Isprăvile lui Păcală

Moștenirea

(fragmente)

de Petre Dulfu

Undeva, pe-aici, sub cerul scumpei noastre României,
Într-un sat, trăia – se zice – un moșneag, ce-avea trei fii.
Cei mai vârstnici, de! ca lumea! când mai buni și când mai răi,
Când mai dezghețați la minte, când mai proști, sărmani de ei.
Cel mic însă... altă fire! Suflet bun, dar mult poznaș.
Ca să facă el un lucru, cum se făptuiește, aș!
Toate le făcea sucite și pe dos, de te-nruceai.
Un nătâng, un gură cască îți părea – când îl vedeai.
Îi ieșeau la capăt însă toate-așa de minunat,
Că de fapta-i săvârșită locului stătea mirat.
O plăcere-avea: de lacomi, de neghiobi, să-și râză-n lege!
Și, ca el, la gard prostia cine mai știa s-o lege?

„Năzdrăvan!” ziceau o seamă. Alții: „Ba e un țicnit!”,
Iar la urmă, toți: „Păcală” oamenii l-au poreclit.
Într-o zi, bătrănu-și cheamă fiii lângă pat: — Mi-e rău!
Mi-a venit pesemne ceasul... Rămâneți cu Dumnezeu!
Aș fi vrut, la despărțire, să vă las ceva strânsură,
Că eu știu ce greu o duce un sărac... și câte-ndură!
Dar în lume nu-i pe vrute, faci atât cât ți-e puterea;
După ani de străduință, doar o vacă mi-e averea.
Stăpâniți-o pe Joiana, voi, băieți, când n-oi mai fi;
Între voi, ca frați de-un tată, împărțiți-o cum veți ști!
Zise, și vroia-nainte să-și urmeze cuvântarea.
Nemiloasa moarte însă i-a curmat pe veci suflarea.

După ce l-au dus la groapă, băietanii... ce să facă?
Între dânșii cum să-mpartă, trei feciori, o biată vacă?
Cel mai mare, una, două, stăruia că numai lui,
Lui, i se cuvine vaca și că n-o dă nimănu;
Fiindcă el doar a-ngrijit-o, de pe când era vițea!
— Ba să fie cu iertare! mijlociu-i răspundea.
Drept la vacă, eu am singur, scumpe frate! mă-nțelegi?
Că de treburile casei eu văzut-am, ani întregi.
Și pe bietul tata, cine – cât a stat bolnav la pat,
Până când închise ochii – , nu tot eu l-am căutat?
De acestea multe încă cei doi frați își tot spuneau.
Iar Păcală?... sta deoparte, i-asculta cum se sfădeau.

— Ho! grăi-n sfârșit ăl mare, că se-adună lumea-n drum!
la să ne-mpăcăm mai bine!
— De! să ne-mpăcăm! dar cum?
— Lesne!... Pân' să vie vaca de pe câmp, de la mâncare,

Hai câte-un ocol în curte să ne facem fiecare.
Și-ntr-al cui ocol va pune dânsa mai întâi piciorul,
Din noi trei acela singur îi va fi stăpânitorul.
— Haidem (zise mijlociul). — Zău, cuminte socoteală!
Unde i-o plăcea Joiane!... — Dar tu ce zici, măi Păcală?
— Ce să zic? răspunde-acesta. Fie cum ați chibzuit!
„Bun de tot! cel mare-n sine se gândește mulțumit.
Eu o să-mi așez ocolul lângă poartă chiar, colea.
Las' că știu eu pe Joiana cum s-o trag în partea mea!“
Mijlociul, tot cam astfel se gândea și el să facă.
Și-amândoi, c-un „Doamne-ajută“, grabnic în pădure pleacă.

.....
Taie, cară la spinare: fagi mai tineri și stejari;
Din stejari, din fagi, cu barda, lați își făuresc și pari.
Și-nspre seară-aveau în curte amândoi câte-un ocol,
Chiar cum intri, lângă poartă. He, dar cum? Ocolul gol?
Ce să cate-n el Joiana?... Fuga!... în ocoluri pun
Și nutreț: otavă unul, altul: fân de cel mai bun.
„Iac-așa!... să-i placă vacii!...“
Iar Păcală, al lor frate?

Sub un plop în vremea asta s-odihnea trântit pe spate.
Numai când văzu că dâșii isprăvit-au munca grea,
Merse și el de-și aduce, din huceag, ce-i trebuia:
Ramuri tinere-nfrunzite, de răchită, de stejar;
Și-njghebă din ele-acolo pe-apucatele-un frunzar.
Doar atâta... alt nimica înăuntru n-a mai pus.

.....
Soarele-asfințea departe, dup-o culme din apus.
Și Joiana, iat-o, vine de la câmp spre cas-alene.
A intrat pe poartă-n curte. Ei, acu-i acu, măi nene!
Peste cine-o da norocul? Frații, muți, privesc la ea.
„În ocolul meu intra-va...“ cel mai mare se gândea.
Tot așa și mijlociul... Aș! spre ocoalele cu fân
Ea se uită-abia în treacăt, mirosindu-le puțin.
Apoi, haide, la frunzarul lui Păcală drept se duce,
Intră veselă și-ncepe frunze tinere să-mbuce.
— Ha-ha-ha! vedeți? Păcală începu râzând să zică:
După prea mult cine-aleargă, se alege cu nimică.
Frații-tremurau de ciudă; însă ce puteau să facă?
Și-a rămas din ziua aceea singur el stăpân pe vacă.

1. Cu ajutorul dicționarului, scrie explicațiile cuvintelor și expresiilor subliniate în text.

2. Răspunde oral la întrebările de mai jos.

- Ce știi despre Păcală?
- Ce povestiri, snoave, poezii îl au ca personaj pe Păcală?
- Ce moștenire le-a lăsat părintele fiilor săi?
- Ce au hotărât frații lui Păcală pentru a vedea cui i se cuvine moștenirea?
- De ce a tras vaca la grajdul lui Păcală?

3. Caracterizează-i pe Păcală și pe frații lui. Completează tabelul cu expresii din text.

PĂCALĂ		FRAȚII LUI	
Însușiri	Expresii din text	Însușiri	Expresii din text
	„Suflet bun, dar mult poznaș“		„Când mai buni și când mai răi“
	„Toate le făcea sucite și pe dos“		„Când mai dezghețați la minte, când mai proști, sărmani de ei“
	„Un nătâng, un gură cască îți părea“		
	„Îi ieșeau la capăt toate-așa de minunat“		
	„O plăcere-avea: de lacomi, de negliobi, să-și rîză-n lege!“		
	„Și, ca el, la gard prostia cine mai știa s-o lege?“		

4. Răspunde în scris, argumentând răspunsul.

Cum ai fi procedat dacă ai fi fost unul dintre fiii moștenitori?

5. Volumul *Isprăvile lui Păcală* de Petre Dulfu cuprinde o mulțime de întâmplări amuzante, al căror erou este Păcală. Completează numele câtorva dintre ele.

- Păcală și _____
- Moara _____
- Caprele _____
- Împărțirea _____

